

LIBERÁLIS IDENTITÁSVÁLSÁG

POGONYI SZABOLCS

Az elmúlt évtizedben a 2008-as gazdasági válság, a Brexit, majd Donald Trump elnökké választása kapcsán elemzések tömkelege értekezett a liberalizmus válságáról. Egyesek a szabadpiac megzabolását követelve bírálják a liberális gazdaságfelfogást, mások éppen ellenkezőleg, a fasizmus előszobájának nyilvánítják a jóléti liberális gazdaságpolitikát és a progresszív társadalompolitikát. Sokan a nemzetállami szuverenitást és a hagyományos nemzeti értékeket féltik az úgymond kozmopolita liberális felfogástól. Mi sem jelzi szemléletesebben az idők változását, mint az illiberális „ellendiskurzus”¹ megjelenése. Nem csak szándékoltan bántó, pejoratív alakváltozatai, de maga a liberális jelző is szitokszóvá, szégyenbélyeggé vált, miközben a korábban kizárólag becsmérítő, dehonesztáló értelemben használt „illiberális” és „antiliberalis” kifejezések büszkén vállalt önmegjelöléssé avansáltak.

A LIBERALIZMUS MINT BŰNBAK

A populista nacionalista pártok és értelmiségi holdudvaruk a liberalizmusban találták meg a morális pánikkeltés leghatékonyabb eszközét. A morális pánikkeltés fogalma² arra utal, hogy valakik a velük szemben álló politikai erőt a társadalom alapvető normáira leselkedő veszélynek, a közösség egzisztenciális ellenségének bélyegeznek.

A koordinált háttérhatalmi összeesküvést orrontók a populista elitellenesség nevében harcba szállnak a szerintük az egyszerű embereket lenéző, az általuk képviselt józan, paraszti ész és közmorált elutasító, ebből gazdasági hasznot húzó haladó szellemű elittől. Miközben rendszerint elismerik a klasszikus liberális elveket, a kortárs liberális elitet nemcsak belső társadalmi ellenségnek tekintik, hanem egyúttal azzal is vádolják őket, hogy nemzetközi összefogás segítségével le akarják bontani a nemzeti határokat, hogy más kultúrájú és vallású bevándorlók „betelepítésével” „népességcserét” hajtsanak végre, hogy aztán akadálytalanul folytathassák a gazdasági kizsákmányolást. Az így megkonstruált liberális ellenségkép egyszerre célpontja a populista elitellenességnek és a nacionalista szuverenitásfelfogásnak. Különösen úgy, hogy a liberalizmus elleni küzdelmet nem elvont, nehezen megfogható fogalmak és elméletek, hanem konkrét szervezetek vagy akár egyetlen diabolizált személy, Soros György ellen vívják. Az ideológiai harc ilyen megszemélyesítése még hatékonyabbá teszi a mozgósítást a Carl Schmitt-i, barát/ellenség elvű egzisztenciális küzdelemben.³

Bár az érzékeny filozófusfűl számára fájdalmas a gyakran faék egyszerűségű, az összeesküvés-elméletek logikáját használó nyelvezet, nem a közbeszéd állapotával kívánok foglalkozni. A politikai harc nem finnyás eszmetörténetek elismeréséért, hanem szavazatokért folyik. És a hatalmi harcban nemcsak az

1 Lásd bővebben: Michel FOUCAULT: *A szexualitás története*. I. ford. ÁDÁM Péter, Atlantisz, Bp. 2014.

2 Stanley COHEN: *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. Psychology Press, Hove, 2002.

3 Carl SCHMITT: *Der Begriff des Politischen*. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1933.

illiberális populisták, hanem a velük szemben állók sem válogatnak a diszkurzív módszerekben. A nemzetállami szuverenitás képviselőjét a fasizmus előszobájának nyilvánító, a haladó értékeket elutasítókat sötét bunkónak, a populista pártok szavazóit szálnalmasnak, az erős államot diktatúrának nyilvánító szótára sem cizelláltabb, mint ellenfeleiké. A *reductio ad Hitlerum* érvelés és a „Nyugatot”, illetve „Európát” bezzegbunkósbotként használó megnyilatkozások csöppet sem kifinomultabbak, mint a liberalizmussal szembeni vádaskodás. A haladó szellemű politikai korrektség funkcióját tekintve nem sokban különbözik a populista nacionalista korrektségtől. A liberális politika bukását hirdető megnyilvánulások pedig nem megalapozottabbak, mint Francis Fukuyamának a „történelem végére” és a liberális demokrácia győzelmére vonatkozó 1989-es tézise.⁴

A cél mindkét oldalon ugyanaz: a politikai nyelv segítségével nyelvi és kulturális hegemonia kialakítása, amely aztán könnyen politikai hatalomra váltható. A politikai korrektség, függetlenül az ideológiai tartalomtól, fölöslegessé, sőt gyakran lehetetlenné teszi a vitát. A nyelvi csendőrök célja nem az érvek megcáfolása, hanem a más véleményen lévők hiteltelenítése és elhallgattatása. A diszkurzív háború stratégiája Reinhart Koselleck aszimmetrikus ellenfogalmainak logikáját követi.⁵ A szemben álló felek egyre általánosabb ellenfogalmak segítségével törekednek egymás diszkurzív ellehetetlenítésére. A populista nacionalisták hazaárulónak bélyegzik ellenfeleiket, akik válaszul a demokratikus jogállammal, az európai értékekkel és a felvilágosodás alapvetéseivel ellentétesen bélyegzik a kritikát, ezzel zárva ki ellenfeleiket a felvilágosult európaiak köréből. Minél általánosabb kategóriákban fogalmazzák meg a politikusok saját üzenetüket, annál lehetetlenebb érdemi párbeszédet folytatni. Az ideológiájukat nyíltan vállalók vitatkozhatnak, és engedményeket tehetnek egymásnak. Az emberiség és a jövő nevében fellépők viszont nem köthetnek kompromisszumot, és nem kell tisztelniük kritikusait – hiszen azok definíció szerint a haladás kerékkötői és az emberiség ellenségei.

A fenti rövid bevezetésben szándékosan kerültem a „liberálisok”, a „liberalizmus”, a „liberális tábor” és hasonló kifejezéseket. Bár bírálói – és gyakran a magukat liberálisként azonosítók is – egységes gondolatrendszerként kezelik, sőt összemoszák egyéb irányzatokkal, a liberalizmust csakúgy, mint más politikai ideológiai irányzatokat, lehetetlen definiálni. Nem csak arról van szó, hogy a „liberális” jelző a politikai közbeszédben konkrét jelentés nélküli „üres jelölőként”⁶ funkcionál, és tetszőleges tartalmat vehet fel attól függően, hogy milyen kontextusban használják. Ez Kelet-Európában nem újdonság, hiszen a „liberális” kifejezést már a '90-es évek elején is így használták – igaz, akkor nem a morális pánikkeltés eszközeként, hanem éppen ellenkezőleg, a „jó”, a „helyes” szinonimájaként.⁷ Ahogyan más ideológiai irányzatok esetében is, a köznapi használat során mindenki a saját céljai fényében gyúrja össze a maga liberalizmusképét. A politikai célokból megalkotott ideológiai szörnyszülöttet – akár szalmabábuként, akár bunkósbotként funkcionál – a liberalizmus klasszikusainak egyik sem ismerné el saját gyermekeként. Mindazonáltal a köznapi, sarkított és politikailag motivált ideológiai szörnnyetegek bármilyen karikatúristikusak is, de azért van némi alapjuk. Az alábbiakban arra teszek kísérletet, hogy a mai liberális politikai felfogások ellentmondásosan viszonyulnak a kulturális és egyéb identitásokhoz. (A műfaji és a terjedelmi korlátok miatt magam is általánosítani fogok, és igyekszem kerülni a szaktudományos precizitást.)

MI A LIBERALIZMUS?

A „liberális” kifejezés jelentésének meghatározása a patkolt eszmetörténetek számára is komoly kihívást jelent. Mint azt Nietzsche megjegyezte, „egyetlen fogalmat sem lehet meghatározni, amelyben szemiotikailag egy egész folyamat

4 Francis FUKUYAMA: *The End of History and the Last Man*. Penguin, New York, 1992.

5 Reinhart KOSELLECK: *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-logikai szemantikája* = Uő: *Elmúlt jövő. A történeti idők szemantikája*. ford. SZABÓ Márton, Atlantisz, Bp. 2003. 241–298.

6 Claude LEVI-STRAUSS: *Introduction to the Work of Marcel Mauss*. Routledge, New York, 2013.

7 Jerzy SZACKI: *Kommunizmus a liberalizmus után*. ford. SZAMAY Ilona, Balassi. Bp. 1999.

sűrűsödik össze; csak az definiálható, aminek nincs története”. Ha kísérletet teszünk a liberalizmus meghatározására, akkor vagy túlzottan általános, és ezért közhelyes és semmitmondó, vagy túlzottan szűk meghatározást kapunk. A túl általános definíció nem választja el világosan a liberális politikai ideológiát a többi nagy- és kisideológiától. A túlzottan szűkre szabott meghatározásból pedig szükségszerűen kimaradnak olyan szerzők, akiket a politikai eszmetörténet a liberális táborban tart számon, és akik magukat is ide tartozónak gondolták.

Nem beszélhetünk egy olyan koherens nézetrendszeréről, amely magában foglalja a liberális gondolat klasszikusainak legfontosabb gondolatait. Egységes liberalizmusfelfogás helyett inkább csak családi hasonlóságokat fedezhetünk fel a különböző normatív liberális politikai filozófiák és a liberális politikák között. Számos olyan jellegzetességet találhatunk, amelyet a liberális politikai filozófusok és liberális politikusok egyaránt elfogadnak. Kétség sem férhet hozzá, hogy a liberálisok – a normatív politikai filozófiák és a liberális politikák hívei egyaránt – elfogadnák, hogy a szabadság rendkívül fontos számukra. Abban azonban, hogy mit is tekintenek szabadságnak, és hogy milyen eszközökkel tudnák elősegíteni annak kiteljesítését, már nem jutnának egyetértésre. Ahogyan Walter Bryce Gallie fogalmazott, a „szabadság” és a hozzá hasonló filozófiai terminusok „lényegileg kontesztált fogalmak”⁸.

A „szabadság”, „elfogulatlanság” és egyéb általános elvekben nagy az egyetértés, de a kifejezések jelentésével kapcsolatban nem. Vajon a liberális szabadság-esszményből az következik-e, hogy a felnőtt és önálló gondolkodásra képes emberek mások jogaival nem ellentétes döntéseit és azok következményeit minden esetben tiszteletben tartjuk? Ebből az következne, hogy a szabad és jogszerű gazdasági tranzakciók során létrejött nagy vagyoni különbségeket is igazságosnak kell tekintenünk. A jobboldali liberálisok, vagyis a libertáriusok, egyebek között Robert Nozick így értelmezik a liberális szabadságjogok locke-i filozófiából következő elméletét. Más liberálisok azt vetik ellen, hogy az egyéni szabadság kiteljesedésének akadályai lehetnek a mégoly szabad és jogszerű gazdasági tranzakciók során kialakult nagy társadalmi különbségek. Ezért a 20. század első felének új liberálisai (Dewey, Green, Hobhouse) az egyéni szabadság érdekében az állami szerepvállalás növelését és az újraelosztás fokozását javasolták – azt, amit a jobboldali liberálisok éppen az egyéni szabadságjogok alapján bíráltak.

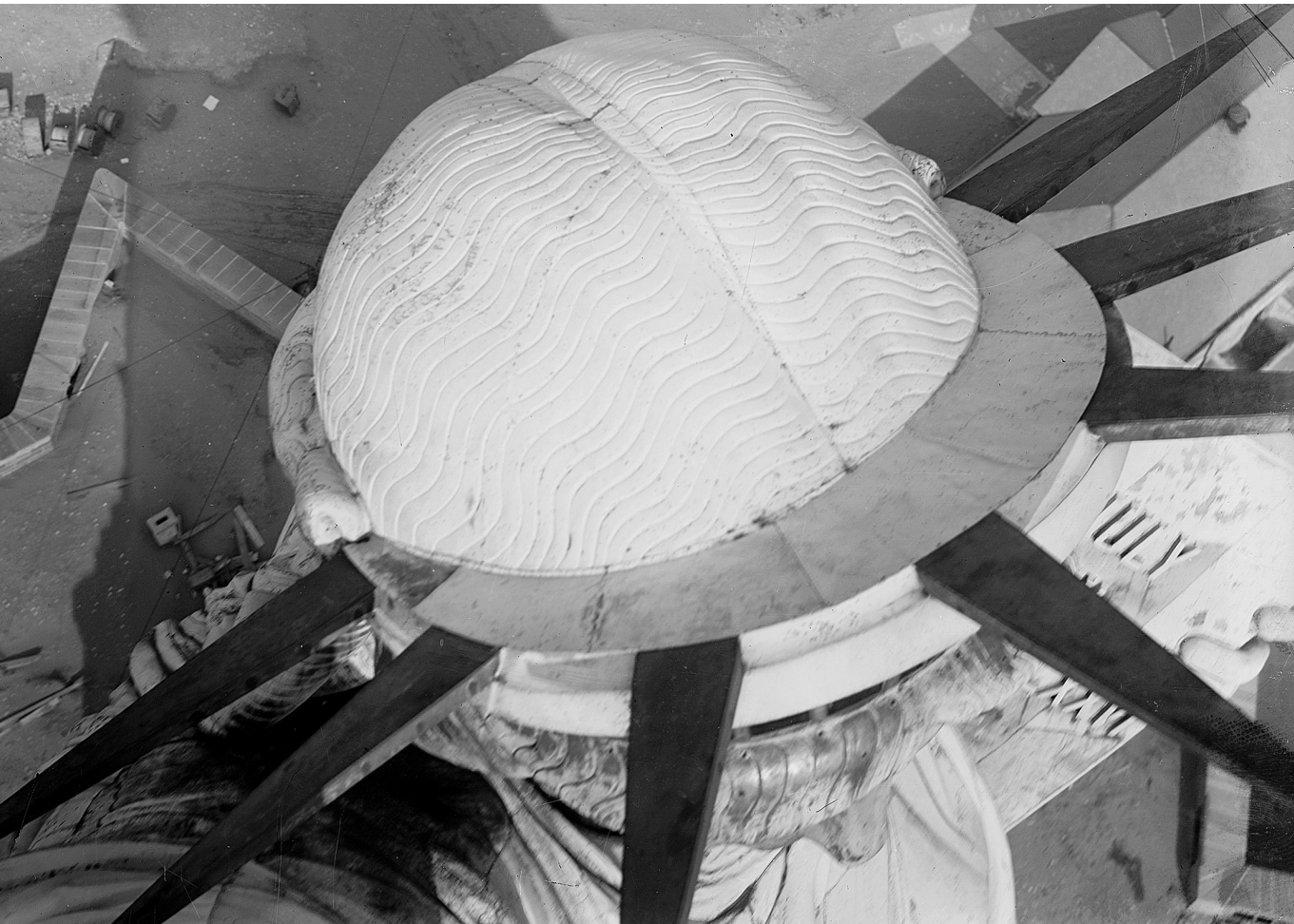
Ha elvetjük annak lehetőségét, hogy a liberalizmus a különböző liberális politikai filozófiák és politikák esszenciális sajátosságai alapján határozható meg, akkor nem marad más, mint azon általános jellegzetességek számbavétele, amelyeket a különböző liberális álláspontok képviselő többé-kevésbé elfogadnak. John Gray angol eszmetörténész *Liberálisizmus* című átfogó munkájában, miután világossá teszi, hogy a liberális gondolatnak nincs lényegi természete, kísérletet tesz egy olyan szempontrendszer kialakítására, amelynek segítségével a liberális politikai gondolatok elkülöníthetők a nem liberális irányzatoktól, és amelyek megalapozzák a törvények uralmának gyakorlatát és a többségi akaratnak alkotmányos ellensúlyokkal történő korlátozását. Gray négy, a liberális normatív politikai filozófiai irányzatokra általában jellemző sajátosságot sorol föl.

„A liberális hagyomány minden változatában megtalálható az ember és társadalom egy sajátos, jellegzetesen modern felfogása. Melyek e koncepció összetevői? Ez az elképzelés individualista, mivel azt állítja, hogy a személy erkölcsi szempontból elsőséget élvez mindenfajta társadalmi közösség elképzeléseivel szemben; egalitárius, mivel minden embernek ugyanolyan erkölcsi státust biztosít, és tagadja, hogy a jogi vagy politikai berendezkedés szempontjából bármiféle jelentősége lenne azoknak a különbségeknek, melyek az emberi lények között az erkölcsi érték szempontjából fennállnak; univerzalista, mivel az emberi fajt erkölcsi szempontból egységesnek tekinti, és másodlagos jelentőséget tulajdonít a sajátos történeti társulásoknak és kulturális formáknak; és meliorista, mivel azt állítja, hogy az összes társadalmi és politikai intézmény jobbítható és tökéletesíthető.”⁹

a politikai korrektség lehetetlenné teszi a vitát

8 W. B. GALLIE: Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 1955/56. 167–198.

9 JOHN GRAY: *Liberálisizmus*. ford. NAGY László Ábel, Tanulmány, Pécs, 1996. 14.

Fejben dől el – A New York-i Szabadságszobor felülről, 1900
(*Library of Congress*)

A négy liberális alapelvből az első három szorosan összefügg. Az egyén jogainak elsőbbsége a kollektív érdekekkel szemben, az egyenlő méltóság elve és az univerzalizmus emberképe értelmében az egyén szempontjából a kulturális és egyéb kollektív, közösségi hovatartozás mellékes. Az egyén alapvető jogai függetlenek a kulturális közegtől és a társadalmi berendezkedéstől, és persze az etnikai hovatartozástól. A klasszikus, 19. századi liberálisok és a 20. század polgárjogi mozgalmárai ezt az álláspontot képviselték. Céljuk az egyéni szabadsággal ellentétes kulturális, vallási és egyéb intézményesített korlátozások és az egyenlő emberi méltósággal ellentétes gyakorlatok felszámolása volt. Mivel a kulturális és egyéb kollektív hovatartozás az egyenlő jogok és méltóság tekintetében irreleváns volt a számukra, arra törekedtek, hogy a vallási, etnikai és nyelvi különbségek ne jelentsenek jogfosztást vagy esélyegyenlőtlenséget. A klasszikus liberális felfogás ezért a kulturális, vallási és egyéb csoportok közötti határok jelentőségének csökkentését támogatta.

A liberális felfogás szerint az egyén autonóm lény, aki tetszése szerint megválaszthatja a jó életre vonatkozó nézeteit. Saját magának választhat életcél és eldöntheti, milyen világnézeti közösség tagjaként óhajtja leélni az életét. A klasszikus liberális gondolat elismeri, hogy a jó élet legtöbb formája csak közösségekben valósítható meg, ám az egyéni jogok elsőbbségének értelmében egyrészt az egyénre bizza annak eldöntését, hogy milyen szubsztantív közösség tagja akar lenni, másrészt pedig előírja, hogy a közösség tagjaként is megilletik az egyéni jogok. Mindez csak akkor lehetséges, ha a csoportok közötti határok könnyen átjárhatóak. Bár a társadalmon belüli csoportok legitim feltételeket támaszthatnak a tagság feltételeként, faji, vallási és egyéb alapon nem diszkriminálhatnak. Egy bornírt példával: a jachtklub a tagság feltételéül szabhatja egy jacht birtoklását, tagdíj fizetését, hajóvezetői engedély megszerzését, de nem tagadhatja meg a felvételt a jelentkező vallási nézetei vagy bőrszíne alapján. A klasszikus

liberális társadalom ideáltípusában a vallásnak, a borszínnek, a szexuális bealítottágnak nem lehet szerepe az alapvető jogok és kötelességek tekintetében.

A modern politikai liberalizmus feltételezi, hogy az autonóm egyén képes életcélokat választani.¹⁰ Ezen képességek kialakulását a liberális állam jogrendszere és a liberális társadalom implicit normái elősegítik, ám a jó élet tartalmának meghatározása az egyén feladata. Az életcélok kiválasztásának csak mások egyenlő jogai szabnak határt: szabadságunk addig terjed, amíg nem sérti mások szabadságát. Ennek megfelelően a klasszikus, 19. századi liberalizmus a kulturális és etnikai színvakság politikáját támogatta, és többnyire asszimilációpárti volt. Mivel az emberi jogokat (és, tegyük hozzá, a jólétet) abszolút univerzális mércének tekintették, a klasszikus liberálisok a kultúrákat és a civilizációkat összemérhetőnek hitték. Minél inkább segíti az egyén kiteljesedését (vagyis a jogok érvényesülését, beleértve az alapvető jóléthez való jogot), annál értékesebb egy kultúra. Ezt a megközelítést érzékletesen szemléltetik a 19. század legnagyobb liberális filozófusának (és gyakorló liberális politikusának), John Stuart Millnek a kultúrára vonatkozó nézetei. Mill egyebek között azt gondolta, hogy „az emberi faj elmara-dottabb és fejletlenebb részének”, például egy bretonnak, egy baszknak vagy navarrainak magától értetődően előnyös franciává (egy walesinek és egy skótnak pedig britté) válnia, ha erre lehetőséget kap. Hiszen ezzel egy „civilizált és művelt nép” részévé válhatnak, és részesülhetnek nemcsak a francia állampolgárság minden materiális előnyéből, hanem egyúttal hozzáférhetnek a világ haladó szellemiségének kútjához is.¹¹ A fél életét a Kelet-Indiai Társaság hivatalnokaként töltő Mill a „civilizált” brit gyarmattartók erkölcsi kötelességének, sőt „végzetének” tekintette, hogy a „félbarbár” indiai koronagyarmatot megtanítsa „a kormányzás igaz elméletére”.¹² Mill egyúttal azt is kifejtette, hogy a különböző kultúrák keveredése előnyös az emberiség számára, hiszen a különböző népek megfelelő körülmények között történő keveredése, hasonlóan a haszonállatok keresztezéséhez, elősegíti az emberek „erkölcsi és fizikai” készségeinek fejlődését.¹³

a liberális szerint az egyén autonóm lény

ÚJ LIBERÁLIS NAPIREND

Mill szavai ma, a szobordöntések korában minden liberális számára vállalhatatlanok, hiszen az univerzalizmust és az emancipációt hirdető egykori haladó (sőt, Mill szóhasználatával: Haladó) eszmék mára a kulturális gyarmatosítás és a szociáldarwinizmus szimbólumává váltak. De nemcsak a kultúrák között hierarchiát állító klasszikus progresszív elmélet vált divatjamúlta, hanem a 20. századi színvak liberalizmus elmélete is. A romantikus nacionalizmus szellemiségének modern öröksei, a közösségelvű filozófusok már a '90-es években is azért bírálták a színvak liberalizmust, mert úgy vélték, hogy a kulturális semlegesség valójában a társadalom többségi kultúrája tagjai számára biztosít előnyöket a kisebbségi kultúrák tagjainak kárára. Ezért, vélték a közösségelvű únacionalisták, a többségi kultúra számára előjogokat biztosító színvak megközelítés helyett a kisebbségi kultúrák, legalábbis az őshonos nemzeti kisebbségek kulturális jogainak szimbolikus elismerésére és támogatására van szükség.¹⁴ Mára ezt a logikát a fősodorhoz tartozó liberális multikulturalizmus elmélete is átvette.¹⁵

Csak hogy a kulturális különbségek elismerésének politikája több szempontból is súlyos dilemmákat tartogat a normatív liberalizmus számára. Ha elfogadjuk a kultúrák összemérhetlenségének tételét, akkor azzal lemondunk az alapvető emberi jogok univerzalizálásának klasszikus liberális elvéről. Elvégre,

10 POGONYI Szabolcs: *Közösségelvűség és politikai liberalizmus. Charles Taylor liberalizmuskritikája*. L'Harmattan, Bp. 2012.

11 John Stuart MILL: *Consideration on Representative Government*. Longmans, Green, and Co. London, 1872. 122. Uo. 141.

12 Uo. 122.

14 Charles TAYLOR: *The Politics of Recognition = Uő: Philosophical Arguments*. Harvard UP, Cambridge, 1995.

15 Will KYMLICKA: *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Clarendon Press, Oxford, 1996.

ha minden érték kultúrafüggő és relatív, mint azt állítják a posztmodern neo-marxisták és a nacionalisták, akkor a liberális alapértékek (például a törvények uralma) sem tekinthetők egyetemesen érvényesnek. Ha a liberális elméletek lemondanak az univerzális alapelvekről a kulturális identitások és szokások elismerésének érdekében, akkor azt kockáztatják, hogy az egyéni méltóság liberális felfogásával összeegyeztethetetlen kulturális szokások kritikájáról is lemondanak.¹⁶

Legalább ilyen súlyos kérdéseket vet fel a szabad identitásválasztás problémája. A klasszikus liberális elmélet szerint az egyén maga választhatja meg életcéljait és a legfőbb jóra vonatkozó nézeteit. Szabadon eldöntheti, hogy milyen vallásúnak és melyik kultúrához tartozónak vallja magát. Természetesen választhat magának többes vagy hibrid identitást is, sőt, ha úgy tetszik, lemondhat arról, hogy bármivel azonosuljon. Az identitásválasztás szabadsága azonban ma olyan területekre is kiterjed, amelyek a 19. századi, sőt a 20. század

súlyos kérdéseket vet fel a szabad identitásválasztás

első felének liberálisai számára fel sem vetődtek. A szabad identitásválasztás kibővülését talán legjobban a szabad nemi identitás megválasztásának lehetősége szemlélteti. A haladó *gender*-elméletek

értelmében hovatovább a biológiai identitás is megváltoztatható, amennyiben a vele született biológiai nem ellentétes az egyén *gender*-identitásával. Akadnak elméletek, amelyek szerint nemcsak a *gender*, hanem a biológiai nem is társadalmi konstrukció.¹⁷ A biológiailag meghatározott vagy társadalmilag előírt identitások alóli felszabadulást sokan az egyéni szabadság kiteljesedésének tekintik. Aligha kétséges, hogy ez a megközelítés összhangban van a klasszikus liberalizmus szellemiségével, még akkor is, ha a 19. században a nemváltás lehetősége fel sem vetődött.

Az identitás szabad, ám továbbra is társadalmi és politikai kérdés: közjogi elismerést követel. Az elismerésnek nem csak szimbolikus jelentősége van, hiszen egyes történelmi sérelmeket szenvedett csoportok tagjainak leszármazottai ma is hátrányos helyzetből indulnak. Az esélyegyenlőség elve azt követeli, hogy ezen történelmi hátrányokat – például a rabszolgatartás következményeit – a társadalom kiegyenlítsse, már amennyire ez egyáltalán lehetséges. Elvégre a normatív liberalizmus értelmében senki sem szenvedhet hátrányt pusztán azért, mert valamilyen hátrányos helyzetű csoport tagjának született. Ez azonban visszaélésekre adhat lehetőséget, különösen akkor, ha a történelmi igazságtalanság által sújtott etnikai vagy nemi csoportok pozitív diszkriminációra vagy legalábbis valamilyen jelképes társadalmi elismerésre jogosultak. Ha az identitásválasztásnak nincs objektív kritériuma, akkor bármely férfi azonosíthatja magát *gender* szempontjából nőként, egy fehér bőrű pedig fekete identitásúként. Ha bárki szabadon megválaszthatja a nemét, akkor egy férfinak született transznő, avagy magát nőként azonosító biológiai férfi is igényt tarthat a nők egyenlőségének erősítését szolgáló pozitív diszkriminációra (hogy a női mellékhelyiségek használatának privilégiumáról ne is beszéljünk). Hasonló a helyzet az etnikai identitással is. Ha bárki tetszése szerint megválaszthatja etnikai hovatartozását, akkor a hátrányos helyzetű etnikai kisebbségek segítését célzó pozitív diszkrimináció értelmét veszíti.

Nem véletlen, hogy a régi vágású feministák tiltakoznak az ellen, hogy a nemváltó férfiakat és a transzneműeket nőnek ismerjék el.¹⁸ Nem meglepő az sem, hogy a baloldali liberális értelmiség és kommentáriátus is felháborodott, amikor a magát afroamerikaiként meghatározó Rachel Dolezal aktivistáról kiderült, hogy nincsenek fekete felmenői.¹⁹ Hasonlóan nagy botrányokat gerjesztenek a „kulturális eltulajdonlás”²⁰ esetei. A magyarul gyakran némileg félrevezető módon „kulturális kisajátításnak” is fordított kifejezés elítélő meg-

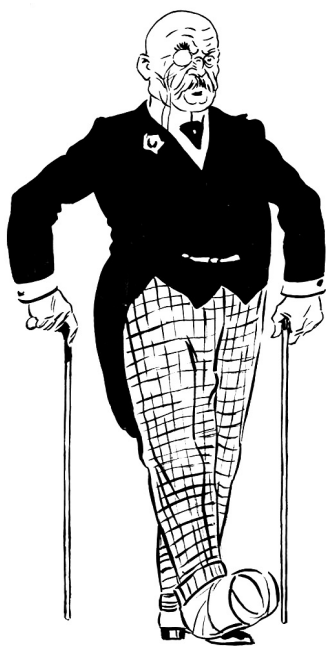
16 Szabolcs POGONYI: Illiberal Practices under the Veil of Multiculturalism. *Regio*, 2007/10. 217–237.

17 Judith BUTLER: *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York, 1990.

18 Radikális feministák a transzneműség ellen. *Metazin*, 2014. augusztus 3. <<https://www.metazin.hu/index.php/item/2972-radikalis-feministak-a-transznemuseg-ellen>>

19 Rogers BRUBAKER: *Trans. Gender and Race in an Age of Unsettled Identities*. Princeton UP, Princeton, 2018.

20 Susan SCAFFID: *Who Owns Culture? Appropriation and Authenticity in American Law*. Rutgers UP, New Brunswick, 2005.

CONSERVATISM**PAST IT!****LIBERALISM****IT!!****SOCIALISM****BEYOND IT!**

nevezése annak, ha egy történelmi igazságtalanságokat elszenvedett kulturális, nemzeti, vallási vagy etnikai kisebbség hagyományát, történelmét vagy szimbólumait az adott csoporthoz nem tartozó egyén használja fel. A kultúra „jogsultság nélküli” használatát az identitás haladó szellemű határvadászai a gyarmatosításhoz és a kizsákmányoláshoz hasonlítják, sőt a népiértés előszobájának tekintik.²¹ Paradox módon a radikális feministák, Dolezal bírálói és a „kulturális eltulajdonlást” kifogásolók egyaránt az objektív identitás melletti tradicionális érveket veszik elő. Arra hivatkoznak, hogy a nemi, illetve a faji hovatartozás nem lehet pusztán szubjektív elhatározás függvénye, hanem legalábbis részben biológiai és leszármazási meghatározottságú. Vagyis olyan naturalista érvekkel kritizálták a parttalan identitásválasztást, amelyeket korábban az identitáshoz kapcsolódó előjogok indoklására volt szokás alkalmazni.

Örök jelen – A brit Liberális Párt önképe az 1920-as években (Reddit)

VISSZAÚT A KLASSZIKUS SZABADELVŰSÉGHEZ

A fenti példák arra világítanak rá, hogy a klasszikus liberális a szabad egyénre és az értékek univerzalitására vonatkozó elvei ellentmondásba kerülnek a modern esélyegyenlőség elvével. A szigorú értelemben vett esélyegyenlőség csak a szabad identitásválasztás terhére érvényesíthető. Amennyiben a kortárs liberális irányzatok az esélyegyenlőség posztmodern ihletésű, kollektivistá elvének elsőbbségét választják, akkor valóban olyanná válhatnak, mint amilyenek Yoram Hazony elnagvolt, pamfletnek is beillő eszmefuttatásában leírta őket.²² Az illiberális körökben nagy népszerűségnek örvendő izraeli bibliatudós és filozófus úgy vélekedett, hogy a kortárs liberálisok feláldozzák a klasszikus szabadelvűség normáit azért, hogy magukévá teszik a társadalmat kizárólag etnikai és nemi identitások szemüvegén keresztül szemlélő neomarxista identitáspolitikai szellemiségét. ■

21 POGONYI Szabolcs: Az identitás határvadászai. *Metazin*, 2016. szeptember 20. <<https://www.metazin.hu/index.php/item/3308-az-identitas-hatarvadaszai>>

22 Yoram HAZONY: The Challenge of Marxism. *Quillette*, 2020. augusztus 16. <<https://quillette.com/2020/08/16/the-challenge-of-marxism>>